

Brabants Heem Jaarverslag 2021

Coronapandemie

2021 was het tweede jaar van de coronapandemie. Vaak afgedwongen door landelijke maatregelen en soms ingegeven ter vermijding van onnodige risico's lagen bij de heemkundekringen activiteiten stil, vonden digitaal of in afgeslankte vorm fysiek plaats en zonder groot publiek. Veel kringen hadden opnieuw alle activiteiten in het kader van Open Monumentendag afgeblazen. Voor Brabants Heem een jaar zonder regioberaad, zonder workshops, zonder Heemdagen, zonder een Raad van Aangeslotenen in het voorjaar, met een digitale matig bezochte Raad van Aangeslotenen in het najaar, minder en slecht bezochte zomeravondcolleges en een Knippenberg-prijsuitreiking zonder publiek. Het elkaar ontmoeten binnen de heemkundekringen of in regionaal- en provinciale bijeenkomsten was minimaal. De sociale cohesie, die zo typerend is voor de heemkunde, is de grote verliezer van de coronapandemie.

Toch zien we bij de heemkundekringen dat bepaalde activiteiten wel doorgaan of zelfs intensiveren. Het boeken schrijven en uitgeven lijkt gewoon door te gaan. De meeste heemkundekringen slagen er ook in om hun tijdschrift op niveau te houden. Veel heemkundekringen investeren in de website, in social media, in digitalisering zoals met Memorix Maior en Kadasterview. Ook activiteiten zoals het beschermen van erfgoed, het meedenken met de gemeente over monumenten of over de omgevingswet e.a. lijken allemaal wel door te gaan. Het is hopelijk de aanloop naar een nieuwe werkelijkheid waarin we de coronapandemie een plekje zullen moeten geven. Meer digitaal is in elk geval een zichtbare trend. Ook het digitaal geven van lezingen en workshops zal een permanente plek in de agenda krijgen. Verder zijn de eerste signalen waar te nemen dat de heemkundekringen activiteiten gaan plannen in de zomermaanden, wanneer het virus minder gedijt. Ook Brabants Heem gaat mee in deze trends, zoals met digitale workshops en zoals met de planning van de Raad van Aangeslotenen, die van het voorjaar wat later en die van het najaar wat eerder.

Versterken van heemkundekringen

In deze tijd van verandering is het bestuur van Brabants Heem zoekend naar nieuwe wegen om de heemkundekringen in de nieuwe situatie te versterken. In het kader van de jaarplanning 2022 zijn enkele nieuwe wegen aangekondigd, waarop in 2021 al is geïnticeerd.

  	<p>De aangekondigde prioriteiten voor 2022 zijn in het kort: heemkundekringen versterken op het gebied van immaterieel erfgoed, het uitbouwen van het Boekenfonds tot een Brabants-Heemfonds dat verandering en vernieuwing wil faciliteren en het samen meer benutten van het weekend van Open Monumentendag en dit weekend laten uitgroeien tot het Brabants Erfgoedweekend.</p> <p>In 2021 heeft het bestuur van Brabants Heem reeds actief meer digitaliseringsinitiatieven ondersteund. En in 2021 is ook de basis gelegd voor een boek over Brabantse tradities, dat het Brabants immaterieel erfgoed vanaf eind 2022 een boost moet geven.</p> <p>Los van de nieuwe wegen vonden ook bestaande activiteiten zoveel als mogelijk doorgang, zoals digitale workshops op de website van Brabants Heem, een laagdrempelig informatieve De Koerier en vooral ook veel individuele advisering aan heemkundekringen.</p> <p>Een overzicht van de activiteiten in 2021:</p>
 	<p>Adviezen en cursussen</p> <p>Brabants Heem spant zich in om een bijdrage te leveren aan sterke heemkundekringen. Heemkundekringen zijn kenniscentra op het terrein van lokale geschiedenis. In de afgelopen jaren hebben ze zich verbreed naar alles wat zich met het 'heem' te maken heeft. Deze verbreding vroeg om uitbreiding van capaciteiten. Daarnaast werd er in het kader van de Omgevingswet op veel heemkundekringen door de gemeente een beroep gedaan om mee te denken en te adviseren. Ook was er behoefte aan ondersteuning bij heemkundekringen als het gaat om allerlei aspecten van besturen.</p> <p>Heemkundekringen worden bestuurd door vrijwilligers die vaak een of meer avonden per week met de kring bezig zijn. Besturen wordt lastiger en het vinden van goede bestuursleden wordt steeds moeilijker. Vanuit Brabants Heem zijn adviezen gegeven over 'good governance', auteurs- en beeldrecht, de AVG, UBO, verzekeringen, statuten, huur en beleid. Tevens is er bemiddeld bij een klacht over een artikel en bij het vinden van nieuwe huisvesting. Met de Kempencanon is meegedacht en gelezen. Op de website zijn artikelen geschreven over aansprakelijkheid en verzekeren en over de UBO-registratie. Door de veranderende maatschappij komen er steeds meer vragen uit de gemeente en samenleving af op heemkundekringen.</p>
	<p>Om de heemkundekringen te versterken zijn cursussen gegeven. Vanwege corona is dat digitaal en fysiek gedaan. Voor de website van Brabants Heem zijn workshops opgenomen over verzekeren, het toekomstbestendig maken van een museum en immaterieel erfgoed. Fysiek zijn in kleine kring cursusbijeenkomsten georganiseerd over het schrijven van een erfgoedplan en het samenstellen van een erfgoedkaart, het maken van een cultureel ondernemingsplan,</p>

	<p>het in kaart brengen van de kansen voor erfgoedtoerisme, het maken van een doelgroepen analyse, het werven van vrijwilligers, het inventariseren van immaterieel erfgoed en het omgaan met lokale overheden. Ook werd geholpen bij het invullen van het Kloosterjaar en Open Monumentendag. Nieuw voor Brabants Heem was de vraag om hulp bij het nadenken over controversieel erfgoed, zoals de weerstand tegen de zwarte koning bij het driekoningenzingen en de acties tegen stereotype carnavalskostuums.</p>
	<p>Opvallend was ook de behoefte aan steun bij de omgevingsplannen die elke gemeente moet maken volgens de Omgevingswet. De Omgevingswet verplicht gemeenten om een integrale langetermijnvisie voor de hele fysieke leefomgeving vast te stellen. Heemkundekringen worden gevraagd om mee te denken, maar ze weten niet goed wat er van hen verwacht wordt en spreken de taal van ambtenaren onvoldoende. Toch is het van wezenlijk belang dat heemkundekringen, als kenners van de lokale geschiedenis, zich met de omgevingsplannen bemoeien om het borgen van erfgoed te garanderen. Voor heemkundekringen zijn daarom informatiebijeenkomsten gehouden, een artikel geschreven in de Koerier en informatie verzameld ten behoeve van een presentatie voor Erfgoed Brabant. Het thema gemeentelijke omgevingsplannen zal ook het komend jaar aandacht vragen.</p>
	<p>Aandacht voor immaterieel erfgoed Binnen Brabants Heem is altijd veel aandacht geweest voor de geschiedenis en cultuur van het dagelijks leven, volkscultuur of immaterieel erfgoed genoemd. In 2022 heeft Brabants Heem een heel groot project ter viering van het 75-jarig jubileum in 2022 opgezet. Dit project bestaat uit een boek over lokale tradities in Brabant, samengesteld met hulp van de heemkundekringen, een raad van aangeslotenen op dit thema en vier lokale pilot inventarisaties in verschillende gemeenten. Ook worden bijeenkomsten 'Heemkunde meets Immaterieel Erfgoed' opgezet. In aanloop naar 2022 zijn artikelen over immaterieel erfgoed geschreven.</p>
	<p>Boekenfonds Brabants Heem heeft in 2021 vanuit het Boekenfonds financieel bijgedragen aan publicaties van de heemkundekringen Hoeven ("De auto van mijn opa"), Vught ("Twee dorpen"), Onsenoort (Kaartenboek en dialect Vlijmen), Cuijk (boek over Wanrooij) en Etten-Leur (jubileumboek), een publicatie van de Stichting De Brabantse Boerderij, de Turfwebsite en het project Aezel.</p> <p>Het bestuur van Brabants Heem heeft besloten ingaande 2022 voortaan te spreken over het Brabants-Heemfonds en het fonds meer in te zetten voor vernieuwing en digitalisering. Het reglement van het Brabants-Heemfonds is vastgesteld in de Raad van Aangeslotenen van november 2021.</p>

	<p>In Brabant</p> <p>In 2020 is het tijdschrift “In Brabant” in rustiger vaarwater terechtgekomen. De hoofdredactie wordt gedaan door een freelancer. Voor 2021 is gezocht naar goedkopere mogelijkheden om het blad te drukken. Vanaf 2022 zal het blad verschijnen op dunner papier, waardoor op de kosten kan worden bezuinigd.</p>
	<p>PR en communicatie</p> <p>Brabants Heem probeert op verschillende manieren contacten te onderhouden om aangesloten verenigingen en stichtingen op de hoogte te houden van ontwikkelingen binnen Brabants Heem en in het brede erfgoedveld.</p> <p>Kwartaalblad De Koerier van Brabants Heem wil op populaire, laagdrempelige wijze informatie en daarmee volop ideeën aan heemkundekringen doorgeven. De redactie probeert in elke uitgave een goede weergave te laten zien van wat er zich op heemkundig gebied in de provincie afspeelt. Dankzij de vele contacten zijn ook het afgelopen jaar de bijdragen uit de kringen en verenigingen toegenomen. De Koerier wordt telkens op papier verstuurd naar circa 450 adressen. Verder wordt het kwartaalblad in pdf aangeboden aan alle aangesloten kringen/verenigingen, die het op hun beurt doorsturen naar de leden. Het bestand wordt steeds op de website geplaatst. Het bereik is daarom groot.</p> <p>De website van Brabants Heem is een belangrijk middel om belangstellenden snel van actueel nieuws en gebeurtenissen te voorzien. Het aantal onderwerpen is het afgelopen jaar aanzienlijk gestegen. Dat is mede het gevolg van vernieuwingen en aanvullingen van de website die eerder zijn doorgevoerd. Ook hier zijn de bijdragen uit het veld toegenomen en daarmee kan de site rekenen op steeds meer bezoekers.</p> <p>Dat geldt ook voor het facebook-account van Brabants Heem. Dat is het afgelopen jaar gegroeid in het aantal mensen dat de pagina heeft ‘geliked’, dat wil zeggen dat berichten op dit medium meteen ook verschijnen op het scherm van die mensen. Facebook biedt tevens een mooie gelegenheid om bezoekers te wijzen op het actuele nieuws dat op de website verschijnt.</p> <p>De maandelijkse nieuwsbrief van Brabants Heem meldt niet alleen nieuws dat Brabants Heem betreft, maar geeft ook informatie over nieuws en actualiteit op heemkundeterrein in de hele provincie. De nieuwsbrief wordt elke maand naar circa 300 adressen gestuurd en wordt ook geplaatst op de website van Brabants Heem.</p>

Brabants Heem als provinciaal erfgoedpartner

Als vertegenwoordiger en belangenbehartiger van de heemkundekringen is Brabants Heem een belangrijke speler op het erfgoedveld. De provincie Noord-Brabant beschouwt Brabants Heem ook als zodanig. We hebben een goede relatie met de provincie en praten mee over het provinciaal erfgoed- en cultuurbeleid. Onze voorzitter Henk Hellegers en secretaris Kees van Kempen hebben op verzoek van de provincie een gespreksessie gehad met professor Paul Frissen, die in opdracht van de provincie een verkenning uitvoert naar de rol van de provincie in het erfgoedlandschap. Daarbij zijn van onze kant opinies uitgewisseld over de samenwerkingsrelatie tussen Brabants Heem, de provincie en het erfgoedveld. Ook is gesproken over kansen en bedreigingen in de erfgoedsector. De input wordt gebruikt voort een nieuw op te stellen beleidskader voor het provinciaal erfgoedbeleid.

Verder heeft onze voorzitter samen met vertegenwoordigers van andere organisaties in de sector erfgoed en cultuur in onze provincie in juni deelgenomen aan een ronde-tafelgesprek als voorbereiding op een toekomstige provinciale cultuurnota Levendig Brabant 2030. Een concept van de nota is inmiddels verschenen. Onze voorzitter was uitgenodigd voor een gesprek om het concept van een reactie te voorzien. Dat gesprek kon door corona niet doorgaan, maar de inspraak zal zeker nog een vervolg krijgen. Verder hebben voorzitter Henk Hellegers, penningmeester Pieter Jacobs en bestuurslid Ineke Strouken op 9 december een kennismakingsgesprek gevoerd met de nieuwe cultuurgedeputeerde Stijn Smeulders. Hij is de derde gedeputeerde voor erfgoed en cultuur, waarmee we in de huidige zittingstermijn van Provinciale Staten te maken hebben. Zoals aan de vorige gedeputeerde Erik de Bie hebben we ook aan hem de organisatie en ambities van Brabants Heem gepresenteerd en hem uitgenodigd deel uit te maken van ons jubileum.

Brabants Heem en de kringen hebben tenslotte op lokaal niveau goede contacten met de gemeentebesturen. Het is plezierig te mogen constateren dat kringen uitgenodigd worden voor het uitbrengen van een diversiteit aan adviezen en deelname aan lokale denktanks en culturele ontwikkelingen. Waar nodig ondersteunt Brabants Heem de lokale initiatieven en worden activiteiten gecoördineerd.

Verbinden

Brabants Heem participeert volop in samenwerkingsverbanden op het terrein van het Brabants erfgoed.

De Stichting De Brabantse Boerderij is mede door Brabants Heem opgericht. De Brabantse Boerderij zet zich in voor het behoud van de cultuurhistorische waarden van boerderijen, erven, bijgebouwen en agrarisch landschap. Het is een thema waarvoor Brabants Heem zich al tientallen jaren inzet. De Boerderijstichting heeft samen met Brabants Heem en de Bond Heemschut een advies geschreven over behoud van een 'levend' boerenmuseum in Vlijmen. Deze boerderij uit de zeventiende eeuw is nog helemaal intact. De bewoonster leeft nog zoals haar grootouders dat in het begin van de twintigste

eeuw deden. Daarnaast heeft de Boerderijstichting samen met de heemkundekring Schijndel het boek 'Huijs, esthuijs, hof ende aengeleegen landerijen' met historisch onderzoek naar boerderijen in Schijndel, hun bewoners en eigenaren uitgegeven. Dit boek is een voorbeeld van de combinatie van materieel en immaterieel erfgoed. Over de Stichting de Brabantse Boerderij is een filmpje voor de website van Brabants Heem opgenomen en een artikel 'Op de bres voor Brabantse boerderijen' in de Koerier geplaatst. Brabants Heem en de Stichting de Brabantse Boerderij zijn allebei lid van de Werkgroep Brabants Landelijk Erfgoed.

Op zondag 7 november organiseerde de Noord-Brabants Archeologisch Genootschap samen met Brabants Heem een studiedag over 'Merovingers tussen hemel en aarde'. Hieraan werd invulling gegeven vanuit de Universiteit Leiden, het project 'Rural Riches'. Dit project levert een nieuwe visie op de Merovingische cultuur na de val van de Romeinen op het terrein van economie, handel, landbouw en uitvaartrituelen. De studiedag werd druk bezocht. Het verslag staat op de website van de NBAG.

Brabants Heem is lid van het Verbond voor Volkscultuur in de Lage Landen, een organisatie waarin de volkscultuurorganisaties in Brabant, Limburg en Vlaanderen zich verenigd hebben. Hierin hebben ook de Brabant Collectie in Nederland en Histories in Vlaanderen zitting. In 2021 heeft het Verbond voor Volkscultuur een groot onderzoek opgezet naar bedelfeesten, zoals driekoningen- en nieuwjaarszingen. De bedoeling is om ook naar de bedelfeesten in andere culturen te kijken. Bij de uitvoering van het onderzoek zijn ook de Brabantse heemkundekringen betrokken.

Brabants Heem is lid van de Erfgoed Alliantie Brabant waarin de grote Brabantse erfgoedorganisaties met een provinciale opdracht zich verenigd hebben. Erfgoed staat voor grote maatschappelijke vraagstukken: inclusie, diversiteit, digitalisering en duurzaamheid. Om van elkaar te leren, maar ook om de krachten te bundelen, zijn de handen in elkaar geslagen. In de Alliantie hebben naast Brabants Heem zitting: het Noordbrabants Museum, de Brabant Collectie, het Provinciaal Depot Bodemvondsten, de Monumentenwacht Noord-Brabant, de leerstoelen Cultuur in Brabant en Diversiteit in Taal en Cultuur, Erfgoed Brabant en het Brabants Historisch Informatie Centrum. Buiten Brabants Heem zijn dat allemaal organisaties met betaalde krachten.

Knippenbergprijs

De Knippenbergprijs wordt tweejaarlijks uitgereikt aan het beste voorbeeldproject lokale geschiedenis en cultuur in Brabant. De prijs is in 2007 opgericht en genoemd naar één van de peetvaders van Brabants Heem: de priester Willy Knippenberg (1910-2005), een in hart en nieren heemkundige.

	<p>Voor de organisatie van de Knippenbergprijs is een aparte stichting opgericht. In 2020 moest de prijs vanwege corona uitgesteld worden. Het thema was: Groen Erfgoed. De Knippenbergprijs is uitgereikt in een kleinschalige bijeenkomst op 13 november 2021 in Ulvenhout. De Knippenbergprijs werd gewonnen door de Vereniging Marktdal Ulvenhout. Tweede werd Natuurprojecten De Vlasselt in Terheijden.</p>
	<p>Noord-Brabantse commissie voor wapen- en vlaggenkunde</p> <p>De samenstelling van de commissie bleef in het verslagjaar ongewijzigd: Hans Pennings (voorzitter), Joss Hopstaken (secretaris), Gert Beuving, Tjeu van Ras en Martien Veekens. Voor het eerst na de uitbraak van de coronapandemie kwam de commissie op 1 oktober 2021 voltallig bijeen te Roosendaal. Ook was aanwezig Han Bos, partner van het overleden commissielid dr. Willem van Ham. Het voornaamste besprekingspunt van de agenda was dan ook de bezorging van de publicatie over Wapens en vlaggen van Noord-Brabant die Willem van Ham voor zijn overlijden op 3 juni 2020 voltooid had. Besloten werd om een redactiecommissie samen te stellen teneinde in 2022 dit boek het licht te kunnen laten zien. Inmiddels hebben Johanna Jacobs, Joost de Graauw en Joss Hopstaken zich bereid verklaard hierin zitting te nemen. Zij redigeerden eerder de herdenkingsbundel voor Willem van Ham die 3 juni 2021 aan de commissaris van de koning kon worden aangeboden</p> <p>De commissie heeft geadviseerd bij de totstandkoming van wapen en vlag van de nieuwe gemeente Maashorst.</p> <p>Met het bestuur van Brabants Heem is overleg opgestart over het vaststellen van een reglement voor de commissie.</p>
	<p>Deelnemers</p> <p>In 2021 mocht Brabants Heem een nieuwe deelnemer verwelkomen: Stichting Rythovens historie. Verder is de fusievereniging Erfgoedhuis Veldhoven deelnemer geworden. Deze fusievereniging is ontstaan uit voormalig deelnemer "Zeelst schrijft geschiedenis", "Veldhoven Dorp historisch bekeken" en "Historisch Oerle".</p> <p>Op 31 december 2021 telde Brabants Heem 126 deelnemers.</p>

	<p>Bestuur Bart van Eekelen uit Roosendaal is definitief toegetreden tot het bestuur, bekrachtigd door de Raad van Aangeslotenen november 2021.</p> <p>Tjeu van Ras en Ineke Strouken zijn bij de Raad van Aangeslotenen november 2021 herbenoemd.</p>
	<p>Onderscheidingen In 2021 is aan de volgende personen de insigne van Brabants Heem uitgereikt: Noud Bongers (Lith), Henk van Helvert (Oisterwijk), Ton Hinten (Breda – Engelbrecht van Nassau), Henk Hoefnagel (Oijen), Jos Korsten (Rosmalen), Mart van den Oever (Oisterwijk), Ad Otten (Gemert), Diny Prins (Waspik), Wout Timmers (Prinsenbeek) en Pia Wolters – Groenewold (Waalre).</p> <p>Verder is in 2021 een nieuw cadeau ontworpen en gemaakt ten behoeve van heemkundekringen die 75 jaar bestaan. Het is een beeldje van de oprichter van Brabants Heem, pastoor Binck, een replica van het beeld in Alphen.</p>
	<p>Financiën De impact van de coronapandemie is – ondanks al die vele activiteiten die wel zijn uitgevoerd – zichtbaar in een overschot op de exploitatierekening, om dezelfde reden voor het tweede opeenvolgende jaar. Gelukkig stimuleert de Provincie om het overschot als een corona reserve op de balans te verbijzonderen en de komende jaren te gebruiken voor extra impulsen op de terreinen van immaterieel erfgoed, digitalisering en het uitbouwen van Open Monumentendag tot het Brabants Erfgoedweekend.</p> <p>De jaarrekening is een separaat document.</p>
	<p>Aldus vastgesteld in de bestuursvergadering van 20 januari 2022. Namens het bestuur, w.g. Henk Hellegers, voorzitter w.g. Kees van Kempen, secretaris</p> <p>www.brabantsheem.nl www.facebook.com/brabantsheem</p>